

Projekt kluczowy

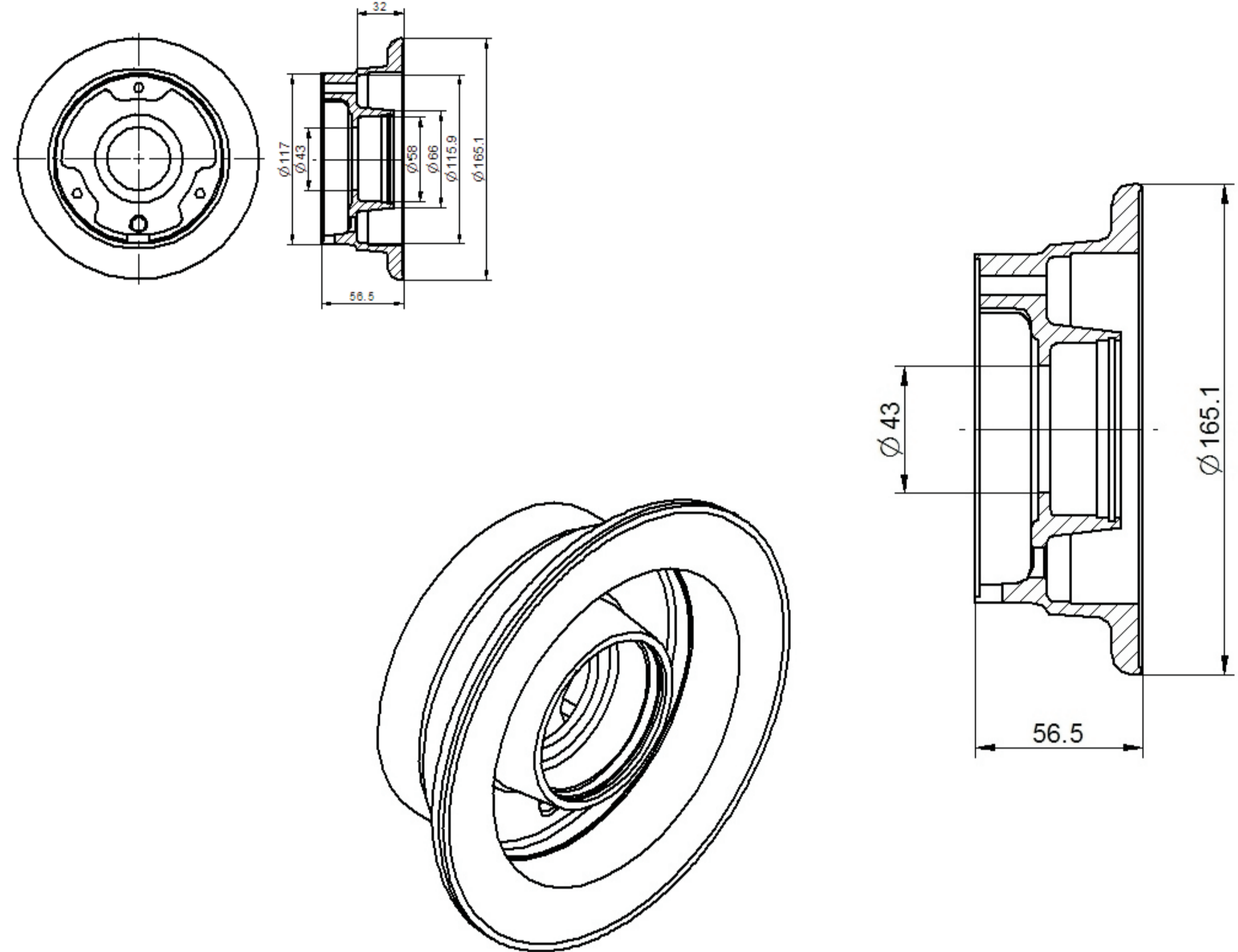
Nowoczesne technologie materiałowe stosowane w przemyśle lotniczym

Plastyczne kształtowanie stopów magnezu (kucie precyzyjne, tłoczenie, wyciskanie, itd.)

Politechnika Śląska, Politechnika Rzeszowska, Politechnika Lubelska, Instytut Lotnictwa w Warszawie

Wyniki badań

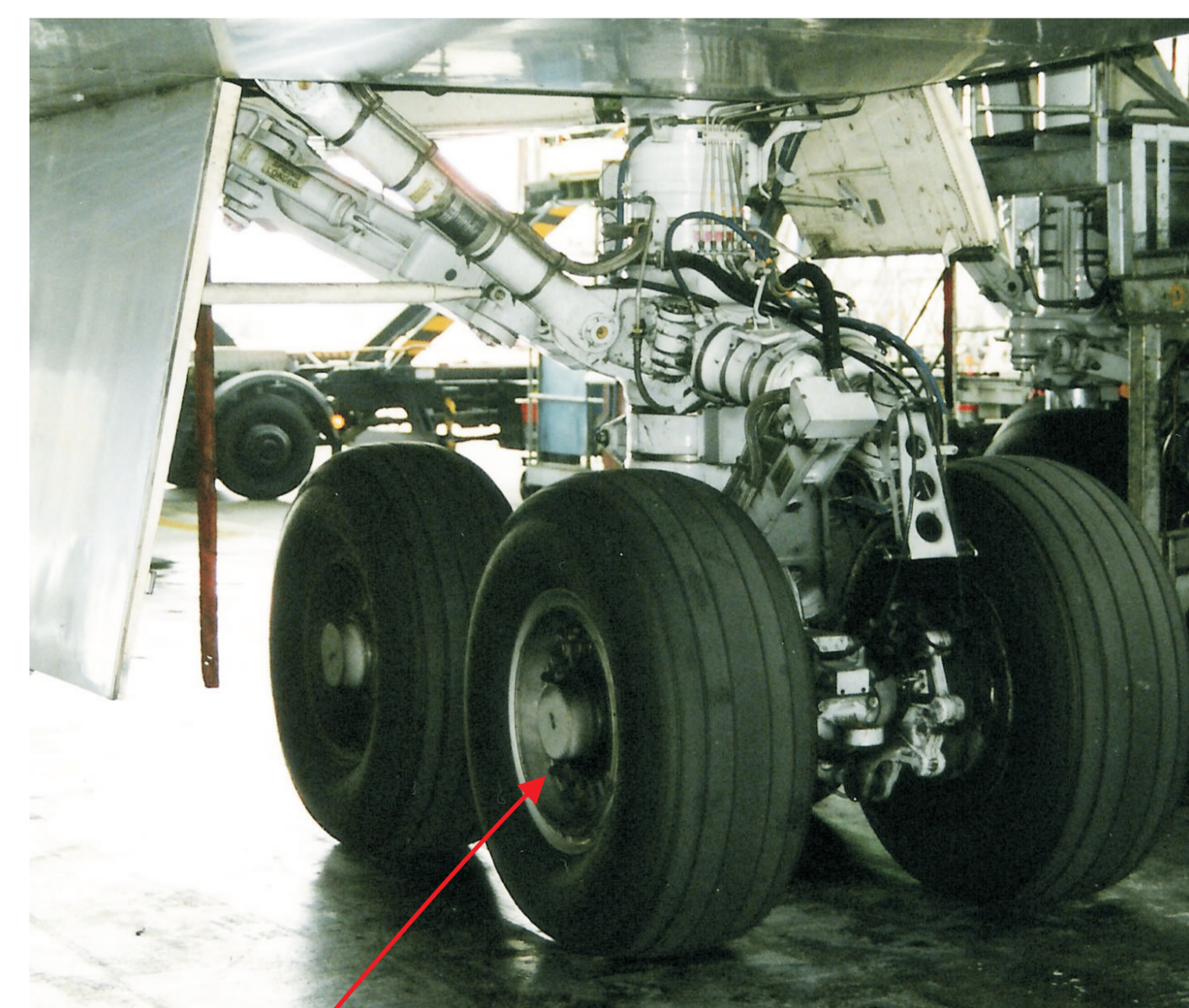
Modelowanie piasty koła samolotu ze stopu magnezu

PARAMETRY KOŁA 5.00-5 W WERSJI ZE STOPÓW MAGNEZU
Program koła realizowany będzie zgodnie z wymaganiami przepisów TSO C26 D
Koło współpracować będzie z oponą 5.00-5 (f-my Goodyear lub Michelin)

Obciążenia przyjęte do analizy wytrzymałościowej koła:
Maksymalne obciążenie pionowe : 25 800,0 N
Maksymalne obciążenie boczne : 12 910,0 N

Obciążenie statyczne: 9 560,0 N
Ciśnienie napelniania opony : 0,61 MPa

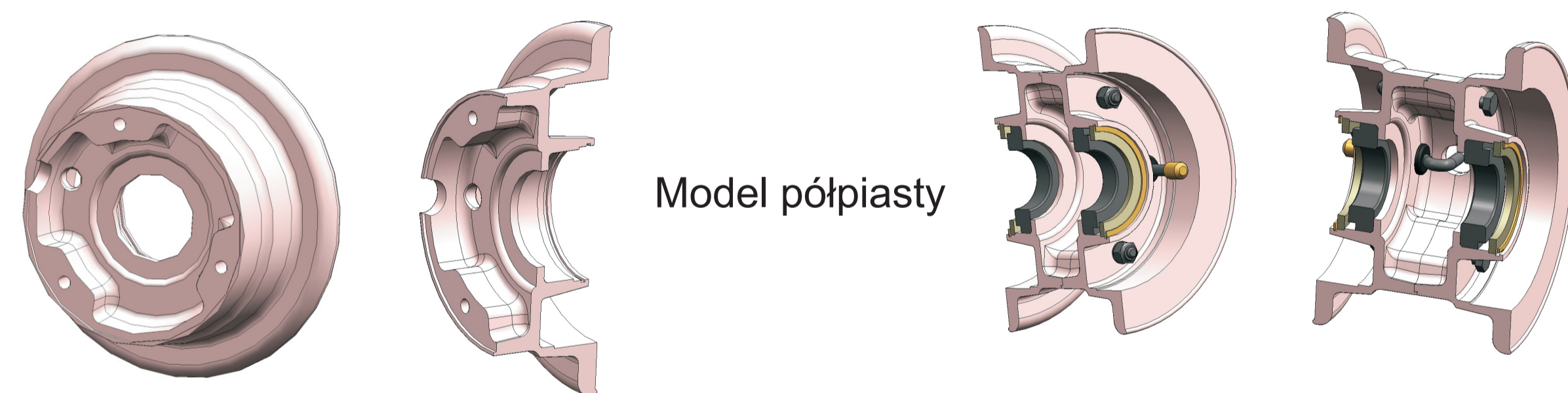

Podwozie przednie samolotu I-23 Manager z kołem aluminiowym 5.00-5 podczas badań dynamicznych

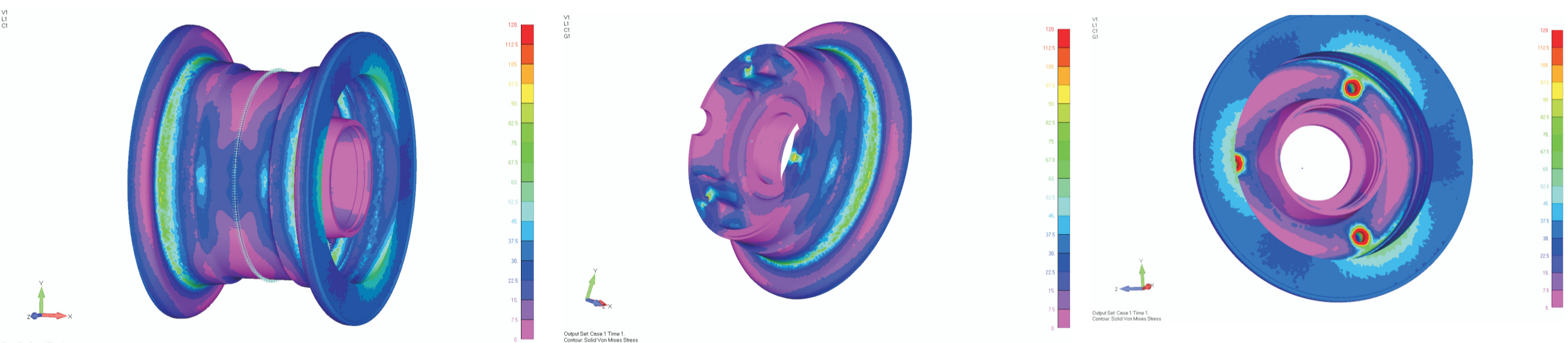

Samolot I-23 Manager (masa startowa 1150 kg)

Piasta koła

Model półpiasty

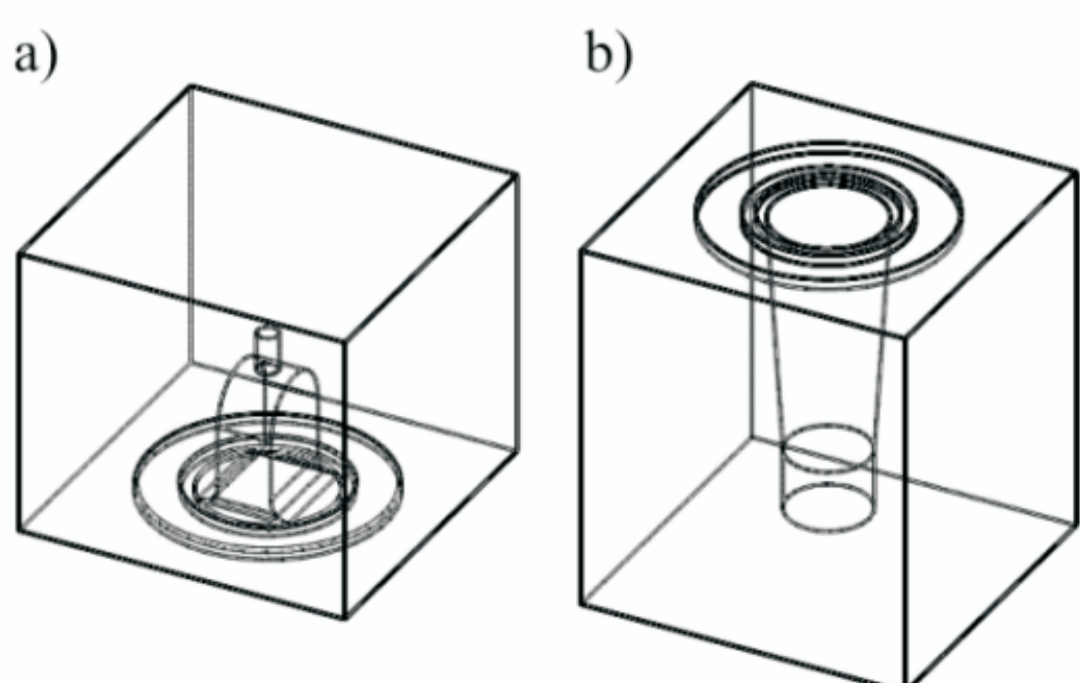

Naprężenia zredukowane piasty koła obciążonego ciśnieniem Pop = 0,61 [MPa]

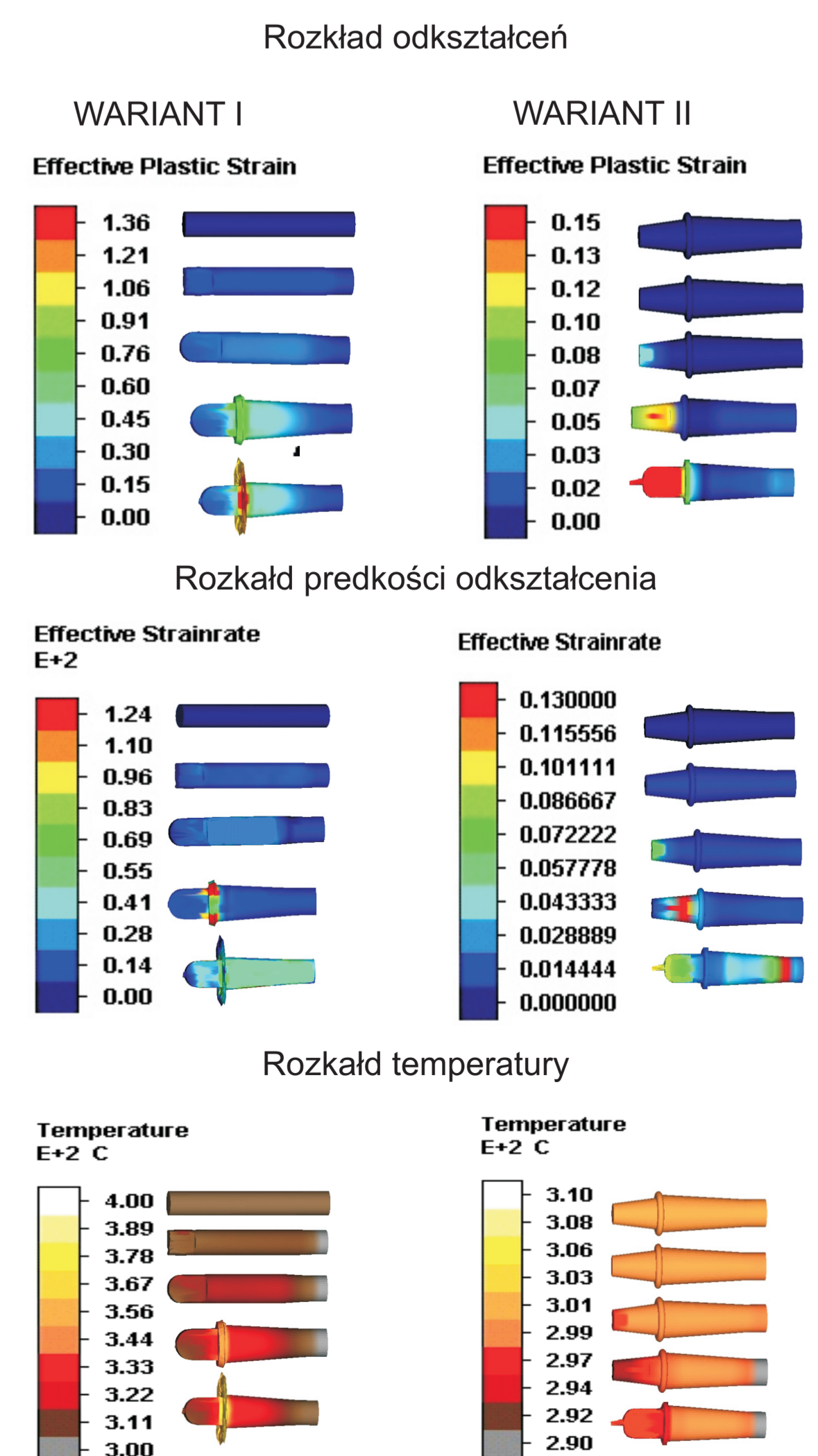
Naprężenia zredukowane piasty koła obciążonego ciśnieniem Pop = 0,61 [MPa]

Symulacja procesu kucia matrycowego odkuwki ze stopu magnezu ZK60A trzpienia stosowanego jako elementu podwozia samolotu

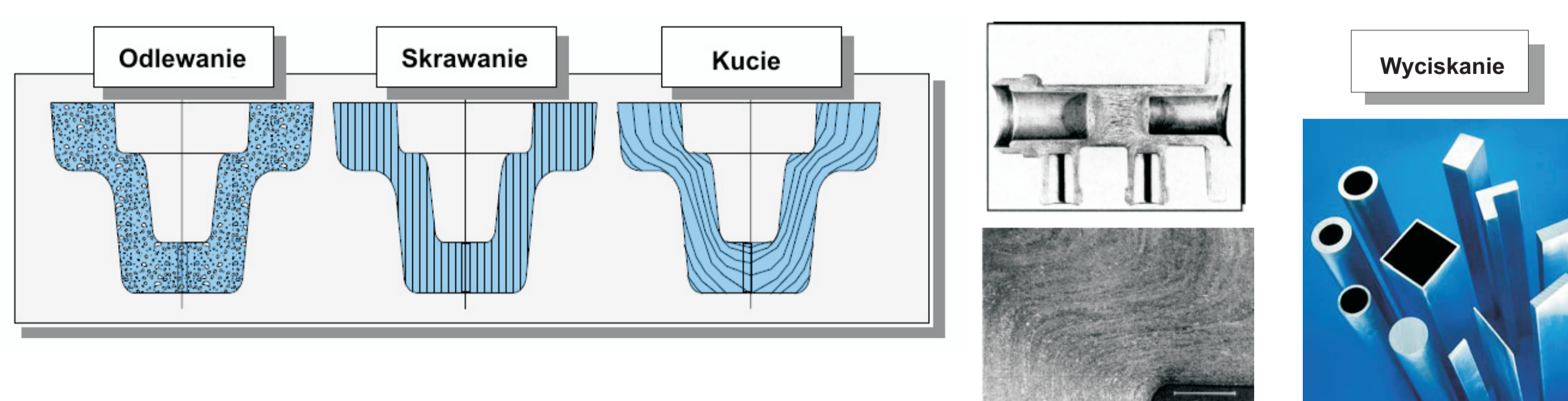
Model matrycy górnej(a) i dolnej(b)

Odkuwka trzpienia stosowanego jako element podwozia samolotu F-16

Cechy szczególne odkształcania plastycznego stopów magnezu

Cechy obróbki mechanicznej (ubytkowej):

- łatwopalność wiórow ze stopów magnezu
- poprzecinane włókna

Oznaczenie	Skład chemiczny	R _{0,2} /R _m /A ₁₀ (MPa/MPa%)	Charakterystyka
AZ31	Mg-6Al-0,5Zn	160/260/6	Wysoka i duża wytrzymałość mechaniczna
AZ61	Mg-6Al-2Zn	180/260/6	Wysoka i duża wytrzymałość mechaniczna
AZ80	Mg-4Al-0,5Zn	160/260/6	Wysoka i duża wytrzymałość mechaniczna
WE43	Mg-4Y-3RE-0,5Zr	160/260/6	Wyciskane i kute stopy z dobrą wytrzymałością w wysokich temperaturach

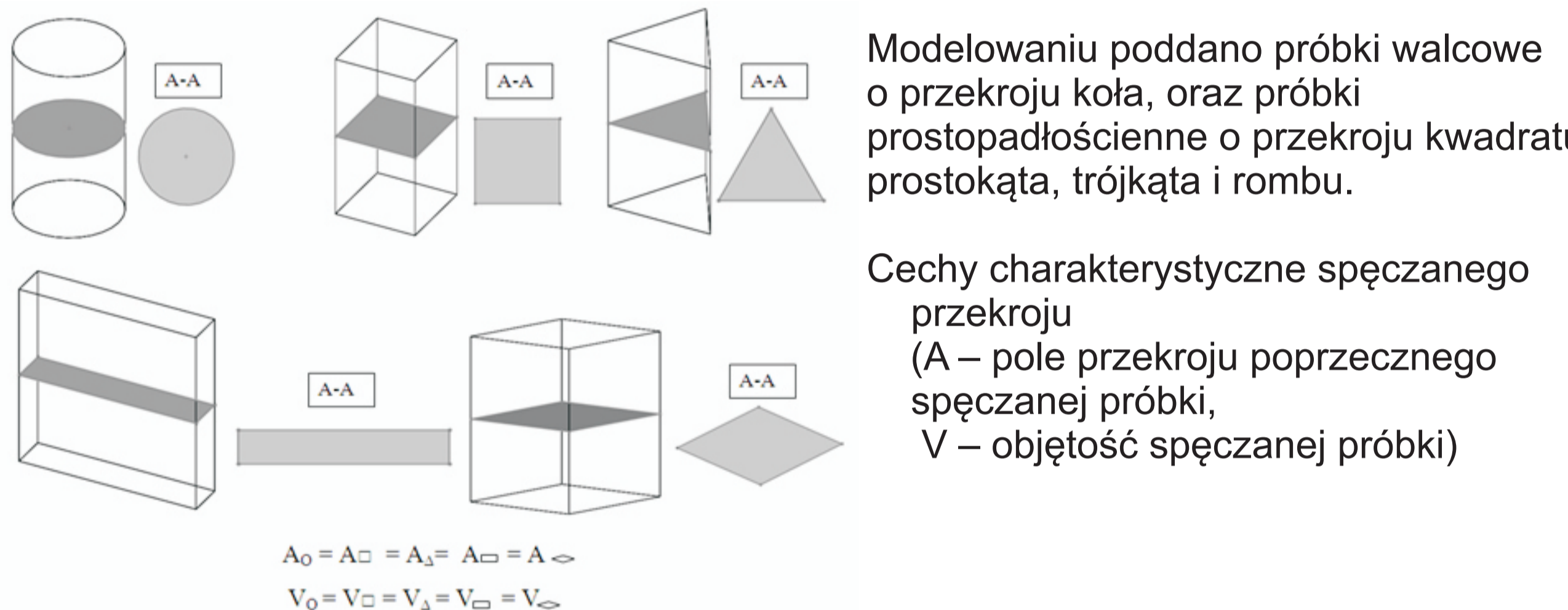
Wyselekcjonowane stopy: ZA31, AZ61, AZ80, WE43

Badania teoretyczne w zakresie analizy:

- warunków i korzyści zastosowania stopów magnezu w lotnictwie
- korzyści i ograniczenia w zastosowaniu stopów magnezu kształtowanych plastycznie
- analiza mechanicznego zachowania się stopów magnezu w różnych warunkach odkształcania: warunki tarcia, wielkość odkształcania, prędkość odkształcania, temperatura, parametry geometryczne narzędzi.
- charakter plastycznego płynięcia (np.: w procesie kucia i wyciskania) stopu magnezu (reprezentowany poprzez elementy struktury wewnętrznej – strefy odkształcania, rozkład wielkości ziarna)

Adekwatne uwzględnienie w modelowaniu procesu kucia i wyciskania cech charakterystycznych dla przekroju poprzecznego kształtu wyrobu (w tym zróżnicowane grubości ścianek, zmienność przekrojów, występowanie otworów, symetryczność kształtów itp.)

Modelowanie numeryczne procesu kucia matrycowego stopów magnezu

Modelowaniu poddano próbki walcowe o przekroju koła, oraz próbki prostokątne o przekroju kwadratu, prostokąta, trójkąta i rombu.

Cechy charakterystyczne spęczanego przekroju (A – pole przekroju poprzecznego spęczanej próbki, V – objętość spęczanej próbki)

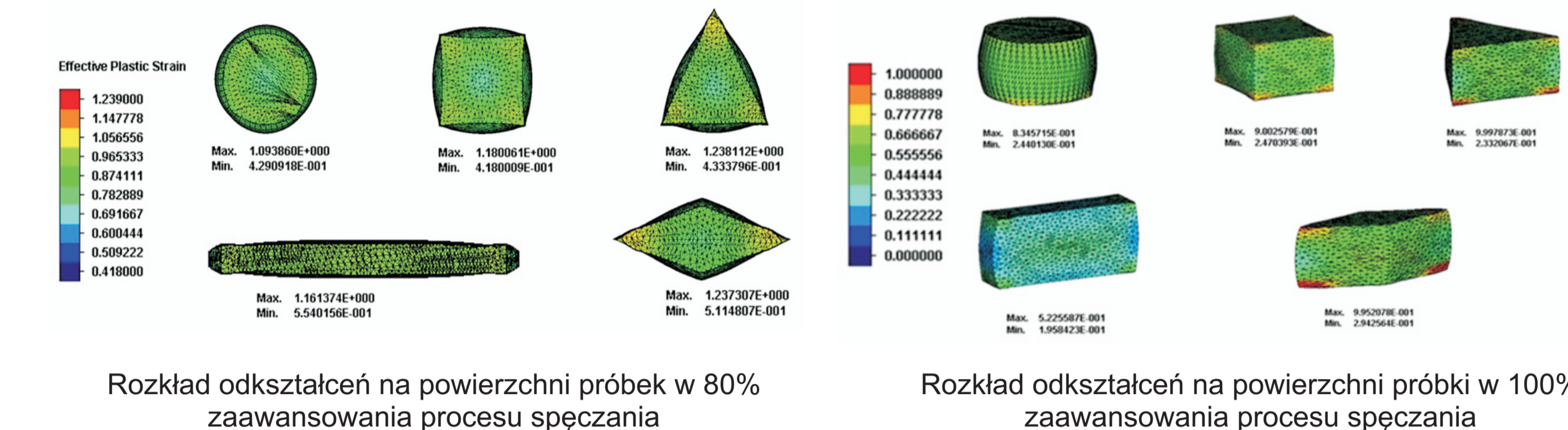
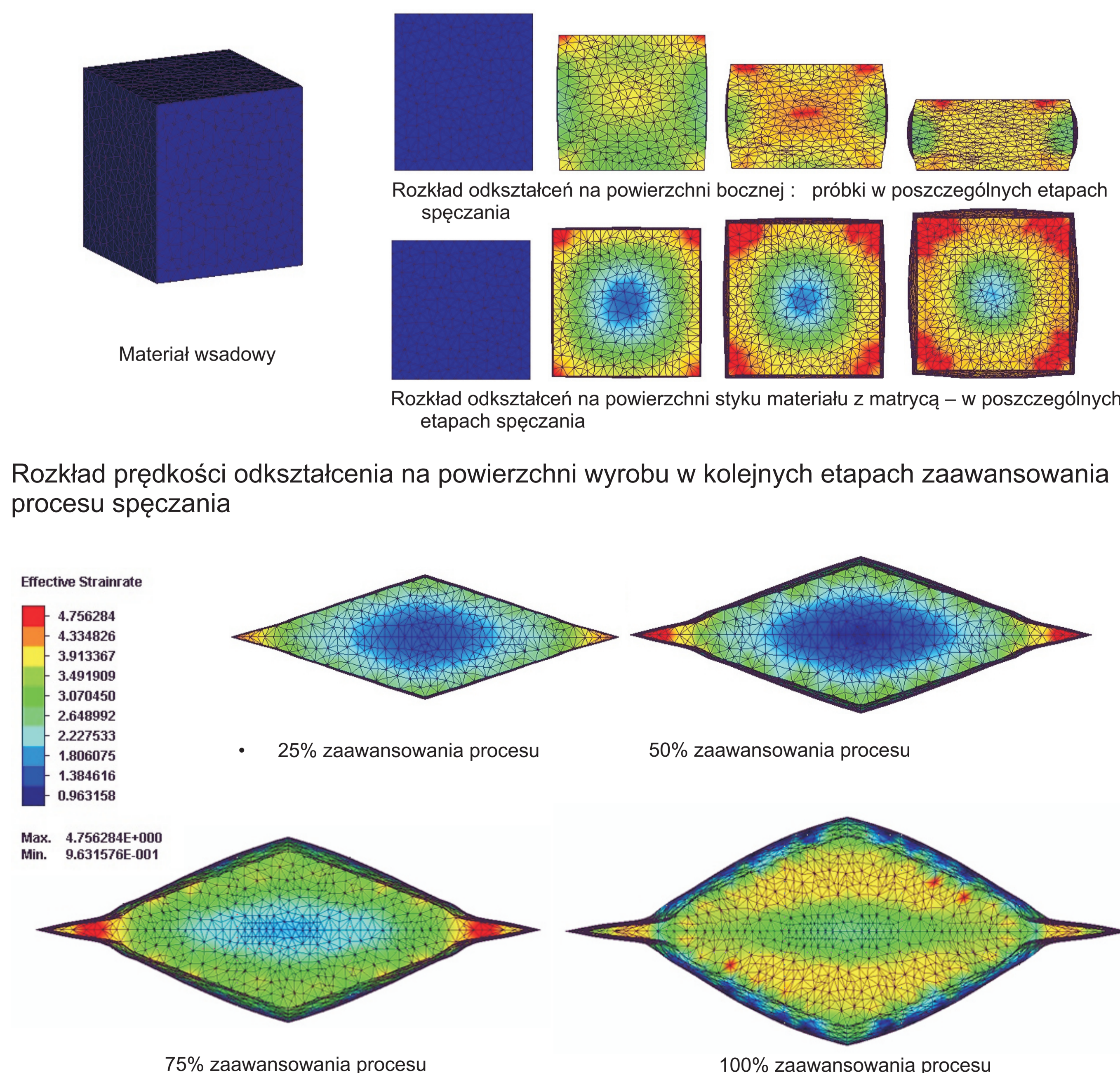
Modelowanie numeryczne procesu kucia matrycowego stopów magnezu bez uwzględnienia czynników kształtu

Warunki brzegowe
Model tarcia wg Coulomba:
 $\tau = \mu \sigma_n$
gdzie: μ – współczynnik tarcia, σ_n – naprężenie normalne w obszarze kontaktu materiał-narzędzie (matryca).
Równanie konstytutywne opisujące proces kucia matrycowego na gorąco
naprężenie rzeczywiste
 $\sigma = \max(\sigma_c, \sigma_p)$
gdzie: σ_c – naprężenie uplastyczniające, σ_p – prędkość odkształcania, c – stała płynięcia, m – wykładnik prędkości odkształcania.
Prędkość odkształcania określono wg. relacji:
 $\dot{\epsilon} = \frac{d\epsilon}{dt} = \frac{d\ln \epsilon}{dt} = \frac{v_0}{h}$
gdzie: ϵ – uogólnione odkształcenie, h – wysokość próbki, v_0 – prędkość odkształcania

Warunki modelowania
Na modelach próbek użytych w procesie symulacji spęczania widoczne jest siatka, która została automatycznie wygenerowana w programie, minimalizuje to dane wejściowe wymagane do opisanie problemu. Nie tylko redukuje czas potrzebny na przygotowanie danych, ale również eliminuje błędy wprowadzane podczas ręcznego przygotowywania danych. Kombinacja programu automatycznej generacji siatki z grafiką komputerową jest szczególnie cenna ponieważ wynik może być monitorowany wizualnie.
Preferowana jest siatka niejednorodna jeśli z góry wiadomo, że szukany parametr zmienia się gwałtownie w określonych częściach regionu rozwiązania. Siatka taka pozwala skoncentrować relatywnie małe elementy w rejonie gwałtownych zmian parametru. Rejony takie są często przedmiotem największego zainteresowania.

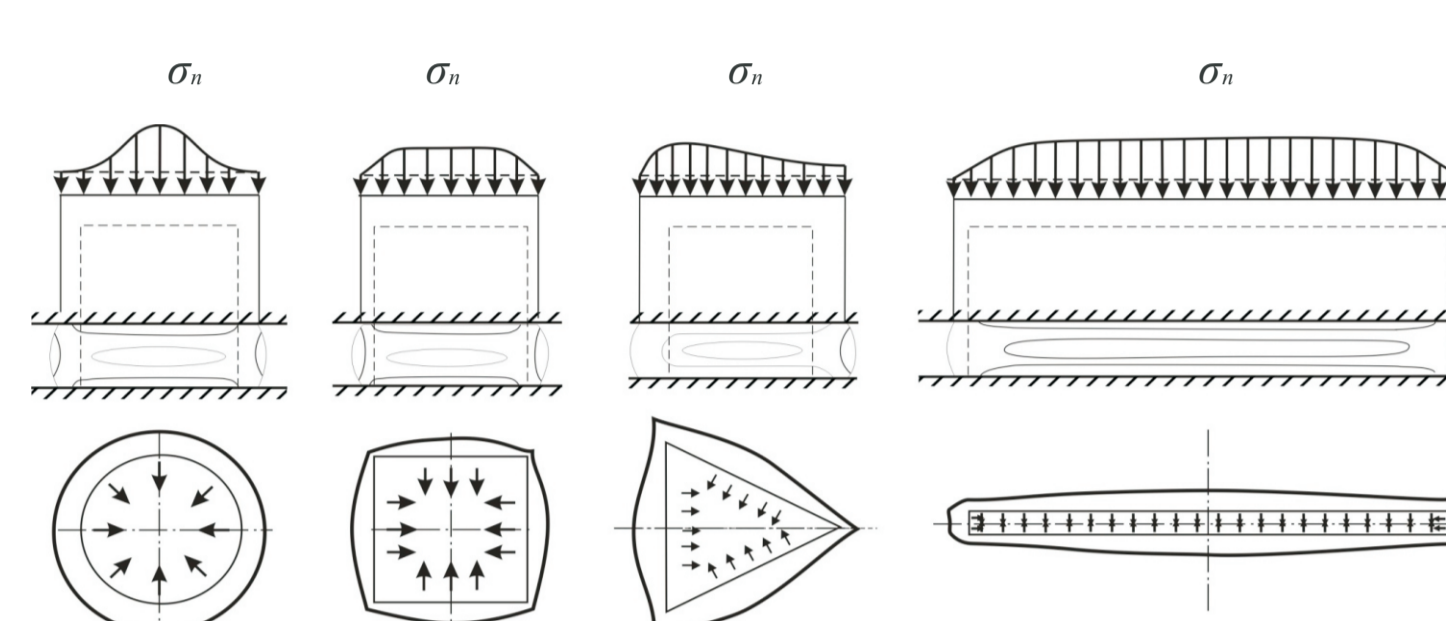
Złożenia do symulacji próby spęczania
Temperatura wsadu 150 °C
Temperatura matrycy 100 °C

Wybrane wyniki modelowania numerycznego

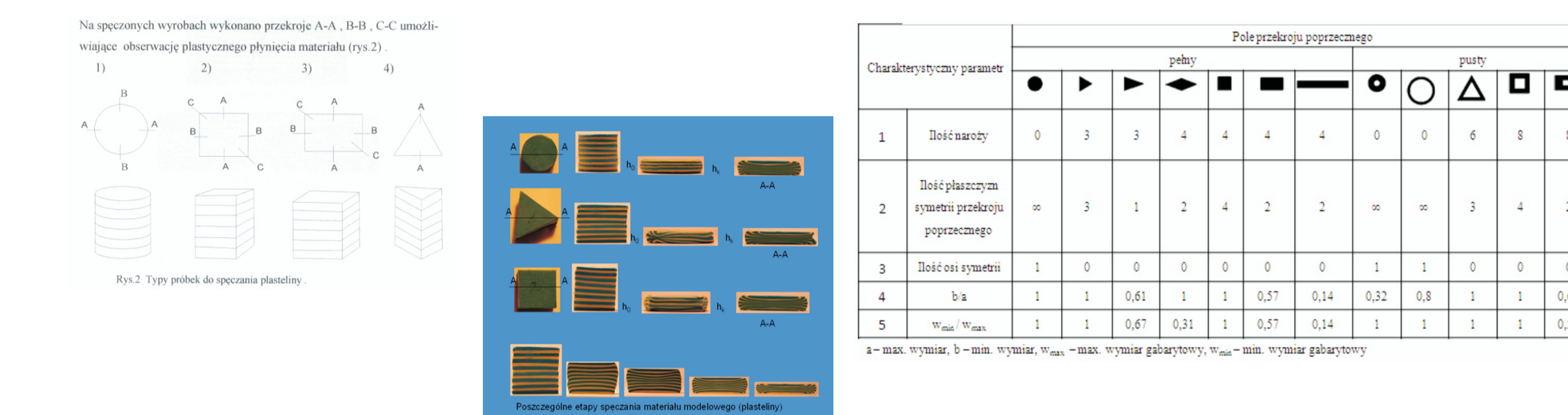
Analiza stref odkształceń w oparciu o wyniki badań numerycznych

Strefy odkształceń przy spęczaniu próbek o różnych przekrojach poprzecznych

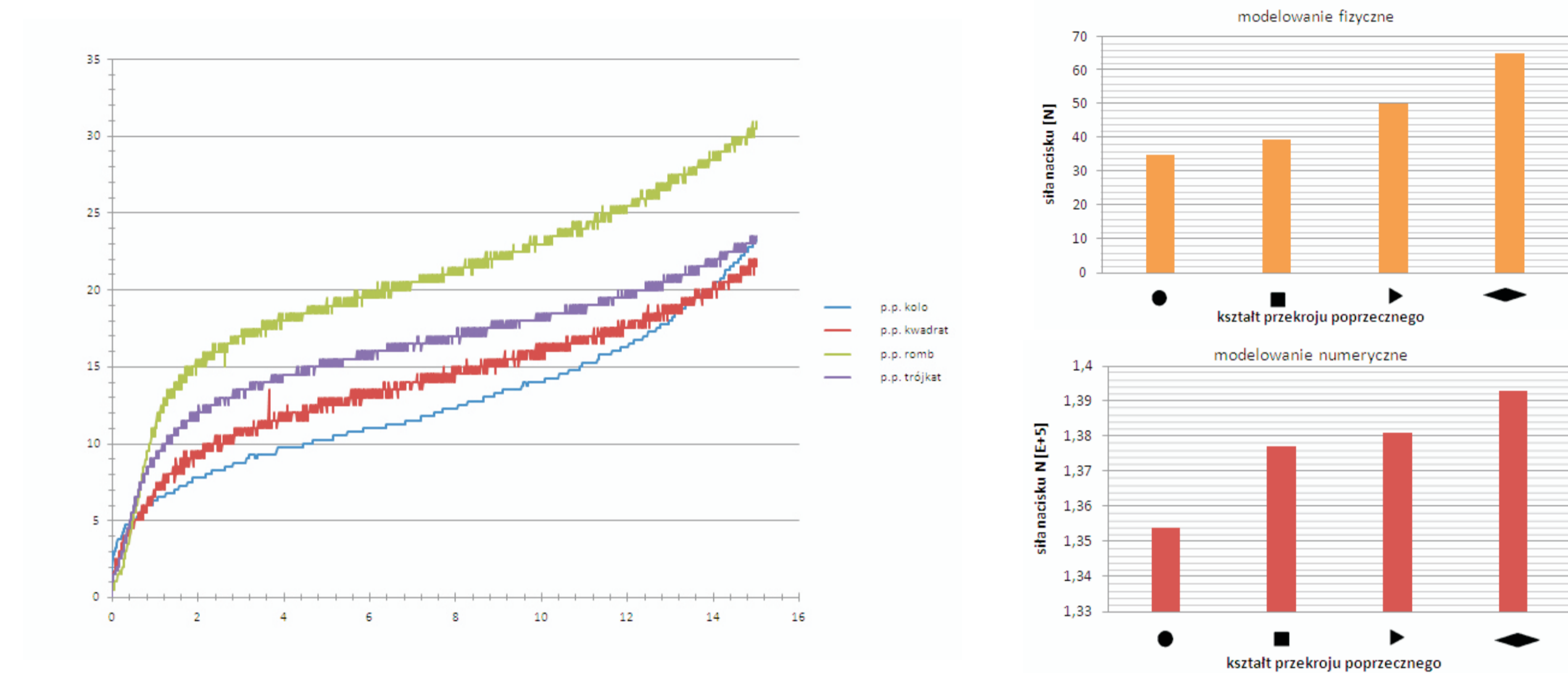

Wpływ warunków procesu spęczania próbki walcowej i próbek prostokątnych o przekroju poprzecznym w kształcie kwadratu, trójkąta i prostokąta w kowadłach płaskich: nierównomierność odkształcania oraz schemat naprężeń normalnych σ i stycznych τ

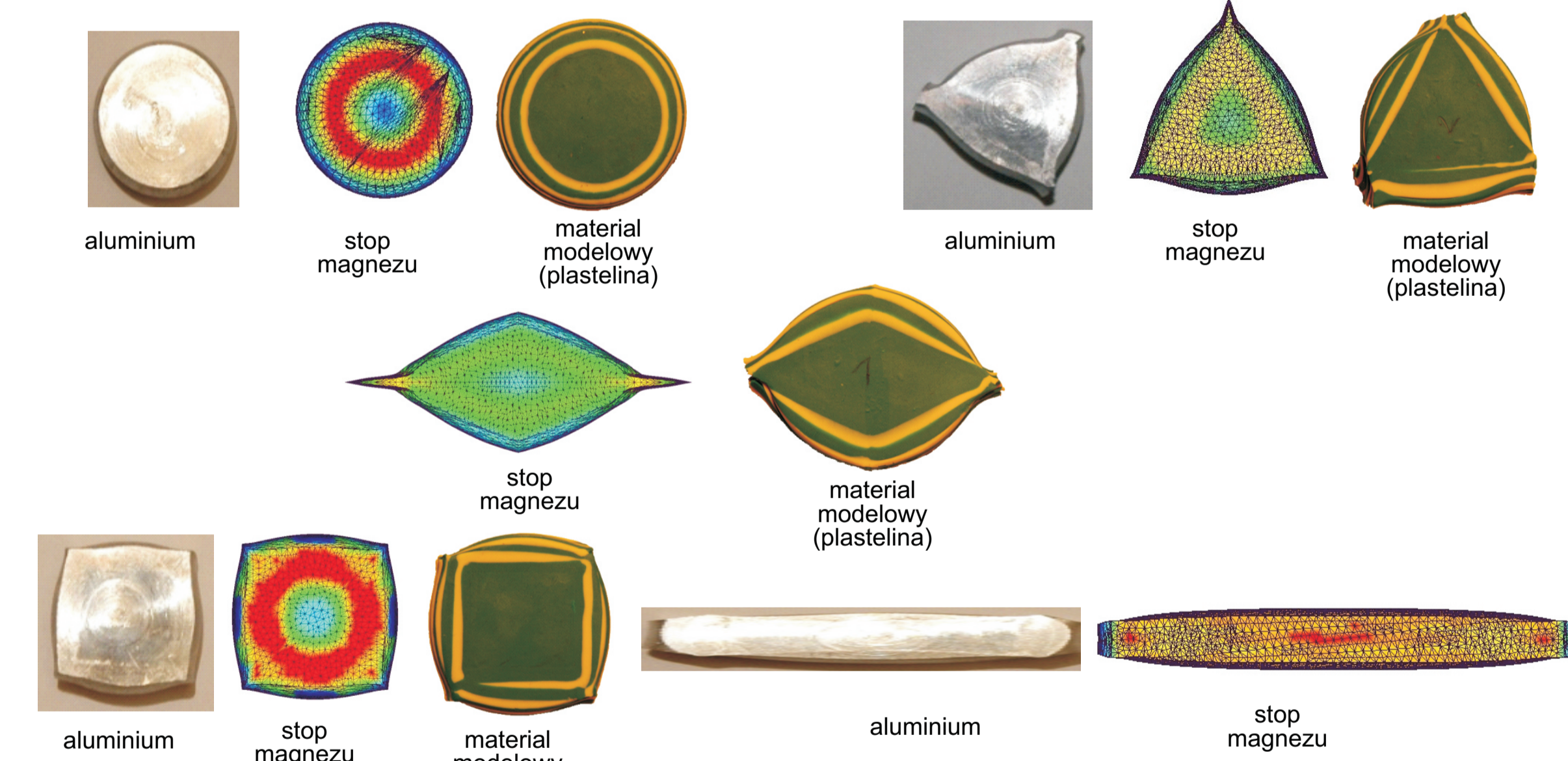
Fizyczne modelowanie testu spęczania bryły o różnym kształcie przekroju poprzecznego

Efekt zróżnicowania charakterystyk siłowych w zależności od kształtu przekroju poprzecznego spęczanej bryły

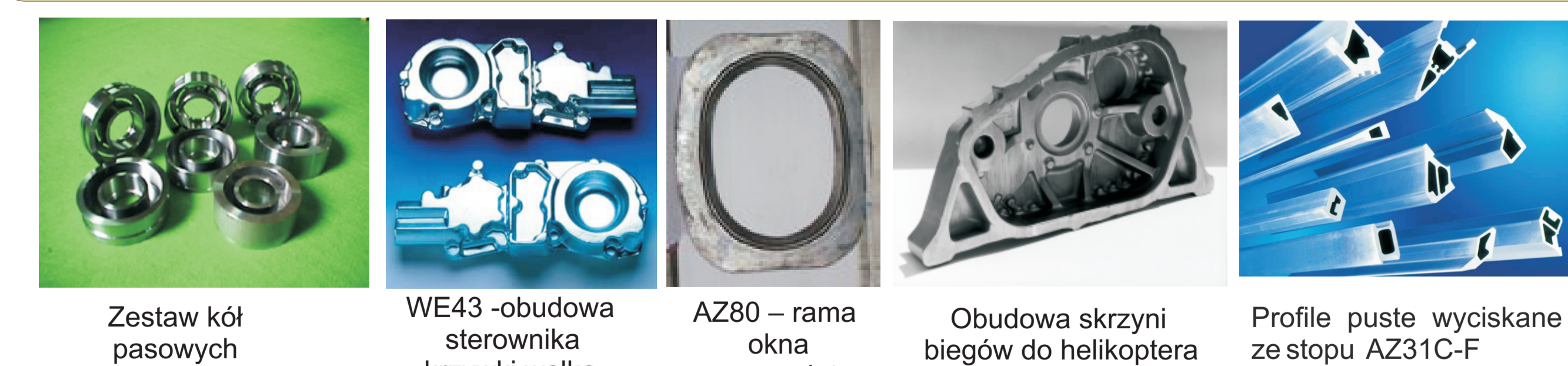
Porównanie końcowych efektów próby spęczania próbek z materiału metalowego (Al) i materiału modelowego (plasteliny) z wynikami z symulacji próby spęczania stopu magnezu WE43

Wnioski

- Kształt przekroju poprzecznego spęczanego wyrobu zasadniczo wpływa na wielkość siły kształtowania (tu w próbie spęczania) uzasadnione jest więc uwzględnienie cech kształtu przekroju poprzecznego (wpływ ilości naroży, ilość osi symetrii, ilość płaszczyzn symetrii, objętość strefy plastycznej, zróżnicowanie wymiarów charakterystycznych przekroju w określeniu teoretycznym parametrów siłowych).
- Wyniki modelowania uzyskane w postaci rozkładów temperatury, rozkładu naprężeń i odkształceń pozwoliły na wyselekcjonowanie warunków realizacji procesu rzeczywistego prowadzącego do uzyskania wyrobu bez wad o wysokich wymaganiach jakościowych.

Przykłady zastosowania

Wskaźniki realizacji celów projektu

- Referaty**
- Eugeniusz Hadasik, Anna Szula, Dariusz Kuc: *Zmiany struktury odkształcanego na gorąco stopu magnezu AZ31*. Materiały konferencji naukowej KM PAN Odształcalność Metali i Stopów, Łańcut - Zamek 2009
  - Marta Dymek, Romana Śliwa: *Ocena odkształcalności lotniczych stopów magnezu w próbie spęczania*. Materiały konferencji naukowej KM PAN Odształcalność Metali i Stopów, Łańcut - Zamek 2009
- Publikacje**
- Marta Dymek, Romana Śliwa: *Teoretyczne modelowanie procesu kucia matrycowego stopu magnezu ZK60A przeznaczanego na elementy konstrukcji lotniczych*. Acta Mechanica Slovaca 3-A/2008 str. 93-100
- Prace mgr. dr. hab.**
- Praca doktorska
  - mgr inż. Marta Dymek. Kształtowanie plastyczne stopów magnezu do zastosowań w konstrukcjach lotniczych. Opiekun pracy: dr hab. inż. Romana Ewa Śliwa, prof. PRZ, (przed otwarciem przewodu)